
***Бъдещите предизвикателства
пред отбранителната политика***

Тодор Тагарев

януари 2014 г.

Тодор Тагарев, *Бъдещите предизвикателства пред отбранителната политика*

Резюме: В лекцията си пред Атлантическия клуб в България на 4 април 2013 г. министърът на отбраната представя контекста, в който служебното правителство допринася за формирането и реализирането на отбранителната политика, очертава бъдещите предизвикателства с най-съществено влияние върху нейното формиране и планираните действия на своя екип.

Ключови думи: неопределеност, мащаб, интелигентна отбрана

Todor Tagarev, *Future Defence Policy Challenges*

Abstract: In a lecture to the Atlantic Club of Bulgaria on April 4th, 2013, defence minister analyzes the context in which the Caretaker Government contributes to the formulation and the implementation of Bulgaria's defence policy, outlines future challenges with major impact on its formulation and the plans of his ministerial team.

Keywords: uncertainty, scale, smart defence

Текстът е лицензиран под [Creative Commons Признание-Некомерсиално-Без производни 2.5 България License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/bg/)

Редактори: доц. Тодор Тагарев, доц. Велизар Шаламанов,
доц. Венелин Георгиев, посл. Валери Рачев

Само преди два дни отбелязахме 9 години от присъединяването на България към НАТО. Благодарен съм на Атлантическия клуб за предоставената възможност да се обърна към вас, а чрез представителите на медиите и най- модерните информационни технологии, към най-широк кръг български граждани и международни наблюдатели, точно на 4 април – датата на подписване на Северноатлантическия договор през 1949 г. Да поздравим и клуба за навлизането му в една зряла възраст и да му пожелаем да бъде изпълнен с амбиции и енергия като 22-годишен младеж. Ще използвам тази възможност, празнична възможност, за да развия своите виждания за съвременните предизвикателства на отбранителната политика. Изложението ми ще бъде в три части. Първо кратко ще представя контекста, в който днес моят екип допринася за формирането и реализирането на отбранителната политика, това е преди всичко контекста, в който функционира служебното правителство, назначено от президента на Република България – господин Росен Плевнелиев. Във втората част на изложението ще се опитам да очертая бъдещите предизвикателства с най-съществено влияние върху формирането на отбранителната политика. И накрая ще ви информирам какво правим и какво възнамеряваме да направим в следващите месеци, за да се подготвим като страна да посрещнем по-добре тези бъдещи предизвикателства.

По отношение на контекста, служебният кабинет обяви като свой приоритет стабилизирането на държавното управление и осигуряване на финансова, икономическа и социална стабилност. Това включва ограничаване на ръста на безработицата и прилагане на мерки за подпомагане на най-уязвимите групи български граждани. Ние ще организираме и ще осигурим провеждането на открити и честни избори за 42-ро Народно събрание. Това включва създаване на условия на военнослужещите, изпълняващи мисии зад граница и носещи бойни дежурства на територията на страната. Малко по-сложна, в сравнение с други места, е обстановката в Афганистан, но ние имаме опит и сме готови, действайки съгласно решенията на Централната изборителна комисия и в координация с Министерство на външните работи, да формираме изборителни секции в Кабул и Кандахар, за да могат българските военнослужещи там да реализират конституционното си право да гласуват. Трети приоритет е утвърждаването на принципите и практиките на прозрачно управление и взаимодействие с гражданското общество. Днешната ни среща може да се разглежда като една малка стъпка в реализирането на този приоритет.

Добре известно е, че нашият мандат е ограничен от гледна точка на правомощия. Ние нямаме законодателна инициатива, действаме в зададени рамки, най-важната от които е Закона за държавния бюджет 2013 г., и разполагаме със сравнително кратко време до съставяне на следващото правителство след парламентарните избори. Независимо от това, ние участваме активно и отстояваме българските позиции във всички работни нива и институции на Европейския съюз, на НАТО и всички международни организации. Продължаваме диалога с Европейската комисия и преговорите по подготовка на партньорския договор и оперативните програми за периода 2014-2020 година и за финализиране на консултациите в НАТО за приемане на пакета от цели за способности 2013 г. Ние добре съзнаваме отговорността си за подготовката и взимането на решения, които ще имат изключително силно влияние върху развитието на България през следващите 5-10 години, включително в сферата на сигурността и отбраната. Затова, работейки по решаването на текущите проблеми, ние не пренебрегваме предизвикателствата на бъдещето.

Кои са най-важните предизвикателства, които трябва да се отчитат в тези усилия? За целите на днешното изложение ще ги групирам в три части.

Първото от тях съм нарекъл „Предизвикателство на мащаба“. Всички ние сме свидетели на появата на нови заплахи и широк спектър от предизвикателства – това е тенденция, която най-вероятно ще се задълбочи в следващите години. Част от тях се появяват в нова физическа и дори във виртуалната среда. Очевидният пример в това отношение са заплахите в кибернетичното пространство. В търсенето на отговор е необходимо да се анализират широк спектър от стратегии и инструменти за сигурност, в частност развитието на всеобхватния подход и гражданско-военното сътрудничество. В същото време България, наред с много други страни, се възползва от така наречения „мирен дивидент“ след края на Студената война и съкрати рязко разходите за отбрана и числеността на Въоръжените сили. А финансово-икономическата криза от последните години и демографските тенденции допълнително усложниха намирането на решение. Нашите очаквания и очакванията на обществото са единният комплект от сили да бъде готов за операции и за защита на суверенитета и териториалната цялост, да участва в операции за поддържане на мира, стабилизация и възстановяване и да подпомага гражданските власти при бедствия, аварии и други извънредни ситуации. Т.е. очакванията са много по-малки по численост въоръжени сили да са готови да действат срещу много по-широк спектър от заплахи. Някои изследователи обозначават този проблем като „проклятието на мащаба“, но дори и да не говорим за проклятие, а само за предизвикателство, не е лесно, и традиционните начини за справяне с този проблем не работят. Именно затова в НАТО бе предложена и инициативата за интелигентна отбрана, а Европейският съюз излезе с аналогична концепция за обединяване на ресурси и споделяне на способности. Един от основните инструменти тук е специализацията, при което една страна-член на НАТО инвестира повече ресурси в определен вид способности. При това, естествено, се намаляват инвестициите в други способности, и за тях тя разчита на своите съюзници.

Втората група предизвикателства са предизвикателствата на неопределеността. Ние сме свидетели на една динамична среда за сигурност, на бързо развитие на технологиите и висока степен на свързаност между организации, обществени групи и отделни личности, които в своето взаимно влияние създават комплексна среда за сигурност. Усилията ни да разберем случващото се в тази среда са с ограничен резултат, а опитите да прогнозираме нейното развитие, особено в дългосрочен план, са обречени. Как при това ние се готвим да посрещаме бъдещи предизвикателства?

Първото нещо, което трябва да признаем е, че въоръжените сили, както всяка една друга организация в тази комплексна, непредвидима среда, са длъжни постоянно да се развиват. Тези от типа „реформата приключи“ не са адекватни на тази представа за днешния и за утрешния свят. В тези условия успешни ще бъдат интелигентни, адаптивни, гъвкави организации, които са готови и умеят да действат в мрежов характер с голям брой организации на съюзници, други организации от сектора за сигурност, международни организации, неправителствени и бизнес организации.

Особено важно от тази гледна точка е ние да намерим начин да управляваме знанието за света, знанието за това какво ни е необходимо, как да го изградим и как можем да действаме, да споделяме това знание с нашите съюзници и да черпим от техния опит. Както е казал Конфуций преди повече от 2500 години „Умният се учи от грешките си, а мъдрият се учи от грешките на другите“.

Третата група предизвикателства съм нарекъл „предизвикателствата на диалога“. При отсъствието на ясна, видима заплаха за суверенитета и териториалната цялост на страната, част от нашето общество не разбира смисъла на модерната отбранителна поли-

тика и дори необходимостта от поддържане на армия. Тези хора нямат рационален отговор на въпроса: Защо участваме в операции на хиляди километри от родината? И освен това трябва да признаем, че гражданите са скептични, а понякога нямат особено високо доверие в държавата. И понякога тези позиции са оправдани, било то поради отсъствие на прозрачност, било то поради съмнение за прокарване на лобистки интереси или станали известни случаи на корупция. Именно затова едно от устойчивите предизвикателства и наша постоянна задача е да даваме доказателства пред гражданското общество, че то не напразно е дало доверие на своята армия, както и че средствата, които е заделило за отбрана, се изразходват по най-рационалния начин. Използвам случая да обявя, че на 9 април, т.е. след по-малко от седмица, в тази зала ще започне работата си Общественият съвет по отбранителна политика.¹ Ще дадем начало на структуриран, регулярен и открит дебат по най-съществените въпроси на сигурността и отбраната, професионализма на хората в униформа в 21 век, иновациите, технологиите и индустрията за сигурност и отбрана. Ще търсим отговор на тези въпроси. Надявам се, че ще намерим отговор поне на част от тях. Надявам се още, че усилията на моя екип ще допринесат за модернизацията и активността на този диалог, както и че следващите правителства ще продължат да го развиват на принципна основа.

В този момент може би някои от вас се чудят дали пред тях стои министъра на отбраната или академичен изследовател, който гледа повече в бъдещето. Който се интересува повече от тези концептуални въпроси, може да потърси публикации по темата, включително и мои, но предполагам по-голямата част от вас се интересува от практическите действия и затова ще се обърна отново към конкретиката на днешния ден, разглеждайки два основни въпроса: Какво възнамеряваме да правим по отношение на членството и приноса ни към НАТО и общата политика за сигурност и отбрана на ЕС? Вторият въпрос е какво правим за развитие по един модерен начин за националния сектор за сигурност?

Както вече казах, един от приоритети на служебния кабинет е да финализира консултациите в НАТО за приемане на пакета от серии за способности 2013, т.е. ние ще продължим да защитаваме интересите и да търсим ефективен принос на страната като съюзник в НАТО. Имах шанса преди около 10 години да участвам в един проект при координационната роля на Атлантическия клуб. В периода от получаване на покана за членство до влизането в НАТО група от експерти и неправителствени организации наблюдаваше и анализираше развитието в страната от гледна точка на предстоящото членство. Тогава не се използваше термина „интелигентна отбрана“, но беше ясно, че основната разлика в отбранителната политика на един съюзник е в решенията какви способности ще развива приоритетно и за кои способности ще може да разчита на своите съюзници. В моя статия във „Военен журнал“ преди 10 години представих анализ на необходимостта и възможните области на специализация на България в НАТО.² По редица причини, които няма да дискутирам сега, част от тези потенциални възможности бяха пропуснати. Две от тях обаче все още могат да бъдат предмет на обсъждане – едната и каква е ролята на България в медицинското осигуряване, и втората е за комуникационно и информационно осигуряване, и в частност целенасоченото развитие на способностите за киберсигурност и киберотбрана (макар тогава ние да използвахме други термини).

¹ За програмата и резултатите от срещите на Обществения съвет вж. www.defencepolicy.bg.

² Тодор Тагарев, „Военни способности – национално, съюзно планиране и специализация,“ *Военен журнал*, т. 110, бр. 1, 2003 г., стр. 35-45.

За да успеем да постигнем нещо в тази област, дори да не го наричаме специализация, но да имаме малко по-видим принос, високо ценен принос в НАТО, ние трябва да обединим националния потенциал, да не разчитаме само на възможностите на Министерството на отбраната и на въоръжените сили, а трябва да обединим националния концептуален, оперативен, технологичен и бизнес потенциал. Има развитие в страната, включително идеята за създаване на такава лаборатория в София – хай-тек парка, и използвайки тези развития, ние ще търсим решения и на проблемите на киберсигурността и киберотбраната. Освен това през изминалите три седмици като министър на отбраната, запознавайки се детайлно с текущи процеси, предложения и проблеми, съзнателно търсих област, в която страната ни може да поеме ценна и по-видима роля като съюзник в НАТО, в общата политика за сигурност и отбрана на ЕС, както и по-активна и по-видима регионална роля. Към момента вече се оформя виждане за такава роля в инициативата за свързаност на силите.³ За да се реализира тя, ние ще търсим синергичните ефекти от проектите по образование и подготовка в рамките на инициативата за „интелигентна отбрана“ на НАТО, от възможностите, които предлагат съвместните съоръжения със САЩ на наша територия, инвестициите, които прави Съюза в инфраструктура на наша територия, Центъра за изследване, изграждане и усъвършенстване на способности на НАТО за управление на кризи и реагиране при бедствия. И тук отварям една скоба да ви информирам, че очакваме до 2-3 месеца този център да получи сертификация от НАТО като център по компетенции, т.е. да получи признание в рамките на Съюза. И на последно място, но не по важност, това е идеята за трайно разполагане тук на Щаба на бригадата на силите в югоизточна Европа SEEBRIG.

По отношение на националния сектор за сигурност това, което е необходимо да търсим, е една гъвкавост на организациите, отвореност, готовност и доказани възможности за взаимодействие в сложни условия. Това предполага развитие на общи доктрини, съвместна подготовка, обмен на кадри, общ анализ на практическия опит във внедряване на поуките от практиката. Тъй като това е една много широка тема, която не може да бъде адресирана ефективно в рамките на един кратък мандат, решението на моя екип е да се фокусираме върху проблемите на киберсигурността, като работим за създаването в бъдеще на една модерна национална стратегия за киберсигурност. Интересен предполагам ще бъде самият механизъм за разработване на тези концептуални документи. Това, към което аз ще се стремя, е равнопоставеност на всички организации от системата за сигурност, които имат роля и отговорности за гарантиране на киберсигурността, при координираща роля на министъра за развитие на електронното правителство г-н Роман Василев. Разбира се, в една от подобластите на киберсигурността – киберотбраната, е ясно, че Министерството на отбраната има водеща роля. Тук амбициите ни са малко по-високи – да се разработи една програма за развитие на способностите за киберотбрана, която включва редица елементи, в частност идеята за създаване на звено по киберотбрана в резерва на Въоръжените сили.

И в заключение, ние ще направим всичко, което е по силите ни, за да не се взира обществото ни в миналото, а да ориентираме дискусиата, решенията и действията към проблемите на бъдещето. Ще търсим реалистични и ефективни възможности България да гарантира своята сигурност и отбрана като достоен и уважаван член на европейската и евроатлантическата общност на демократични държави. Ще анализираме и възможностите

---

³

Connected Forces Initiative.

за осигуряване на приемственост и последователност в отбранителната политика. В същото време разбираме, че формалните механизми може и да не са достатъчни да се гарантира последователност. Истинският гарант за последователност и за една модерна отбранителна политика е информираното гражданско общество – общество, което разбира и изисква от всяко едно правителство да прави модерна отбранителна политика, съответстваща по най-добрия начин на интересите на България. Чрез своята активност Атлантическият клуб е допринесъл и вярвам ще продължи да допринася за формирането на такова разбиране.

ЛИТЕРАТУРА

Tagarev, Todor. "Военни способности – национално, съюзно планиране и специализация." *Военен журнал* 110, no. 1 (2003): 35-45.